

**MINISTRY OF HIGHER EDUCATION,
SCIENCE AND INNOVATIONS OF THE
REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

BUKHARA STATE UNIVERSITY

**“ISSUES AND CHALLENGES OF MODERN
LINGUISTICS IN NEW UZBEKISTAN:
LINGUOCULTUROLOGICAL,
PRAGMALINGUISTIC,
NEUROPSYCHOLINGUISTIC AND
LINGUOFOLKLORISTIC APPROACHES”**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC &
THEORETICAL CONFERENCE**

PKP|INDEX

BUKHARA -2024

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**“YANGI O‘ZBEKISTON TILSHUNOSLIGIDA
LINGVOKULTUROLOGIYA, PRAGMALINGVISTIKA,
NEYROPSIXOLINGVISTIKA VA LINGVOFOLKLORISTIKA
SOHALARINING DOLZARB MUAMMOLARI”**

(Filologiya fanlari doktori, professor R.R. Bobokalonov tavalludining 65 yilligiga bag‘ishlanadi)

**XALQARO ILMIY-NAZARIY ANJUMAN
MATERIALLAR TO‘PLAMI**

©Buxoro davlat universiteti
©Fransuz filologiyasi kafedrası

Buxoro-2024

UO'K 81'373

81.1-3

G 13

Yangi O'zbekiston tilshunosligida lingvokulturologiya, pragmalingvistika, neyropsixolingvistika va lingvofolkloristika sohalarining dolzarb muammolari (Filologiya fanlari doktori, professor R.R.Bobokalonov tavalludining 65 yilligiga bag'ishlanadi): maqola va tezislarni to'plam, to'plovchi hamda nashrga tayyorlovchilar: O.O.Bobokalonov, N.B.Kuldasheva, N.N.Abdullayeva; Buxoro; "Durdona" nashriyoti, 2024 yil, 856 bet.

KBK 81.1-3

❖ Filologiya fanlari doktori (DSc), professor **R.R. Bobokalonov** umumiy tahriri asosida

Bosh muharrir:

O.O. Bobokalonov, f.f.f.d. (PhD), dotsent

Mas'ul muharrirlar:

M.H.Xamidova, f.f.f.d. (PhD), dotsent

M.M.Jo'rayeva, f.f.f.d. (PhD), dotsent

D.B.Narzullayeva, Fransuz filologiyasi kafedrasini tadqiqotchisi

Texnik muharrirlar:

B.Q.Akramov, Fransuz filologiyasi kafedrasini tadqiqotchisi

R.O.Bobokalonov, Fakultetlararo chet tillar kafedrasini tadqiqotchisi

S.T.Temirov, Fransuz filologiyasi kafedrasini ilmiy-texnik assistenti

Tahririyat manzili:

Buxoro davlat universiteti, M.Iqbol ko'chasi 11-uy

Tashkiliy qo'mita manzili:	Tashkiliy qo'mita mas'uli:
Buxoro davlat universiteti	Fransuz filologiyasi kafedrasini mudiri
Buxoro shahar	Bobokalonov Odilshoh Ostonovich
M.Iqbol ko'chasi 11-uy.	Tel: (+998) 91 242-33-32
Tel: (+998) 65 221-29-14	(+998) 97 304-33-32
Fax: 8(365) 221-27-07	Telegram ID: @OdilshohOstonovich
Elektron pochta manzili:	Elektron pochta manzili:
buxdu_rektor@buxdu.uz	o.o.bobokalonov@buxdu.uz

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024 yil 20-martdagi 76-son farmoyishining 1-ilovasi "2024 yilda xalqaro miqyosida o'tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi"ga ko'ra anjuman o'tkazildi va chop etildi

ISBN 978-9943-6197-4-6

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Buxoro davlat universiteti tomonidan "Yangi O'zbekiston tilshunosligida lingvokulturologiya, pragmlingvistika, neyropsixolingvistika va lingvofolkloristika sohalarining dolzarb muammolari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-nazariy anjuman 2024-yil 16-17-aprel kunlari o'tkazildi. Mazkur Xalqaro anjumanimizda Oliy o'quv yurtlari hamda ilmiy-tekshirish instituti olimlari, yetuk mutaxassislar, stajyor-tadqiqotchi-izlanuvchilar, talabalar, xorijiy mamlakat olimlari ishtirok etishdi.

Anjuman maqsadi tilshunoslik, lingvomadaniyatshunoslik, pragmlingvistika, neyropsixolingvistika va lingvofolkloristika sohalaridagi taniqli tadqiqotchilar va mutaxassislarni birlashtirgan yuqori darajadagi akademik almashinuvlar ta'minlashdan iborat.

Anjumanda muhokama qilingan yo'nalishlar va sohalar:

❖ TILSHUNOSLIK

- ❖ Nazariy tilshunoslik
- ❖ Amaliy tilshunoslik
- ❖ Qiyosiy tilshunoslik
- ❖ Chog'ishtirma tilshunoslik
- ❖ Umumiy tilshunoslik
- ❖ Matn tilshunosligi
- ❖ Zamonaviy tilshunoslik
- ❖ Tarixiy tilshunoslik

❖ ADABIYOTSHUNOSLIK

- ❖ Lingvofolkloristika
- ❖ Lingvopoetika

❖ TIL VA PEDAGOGIK TA'LIM

- ❖ Pedagogika
- ❖ Didaktika

- ❖ Lingvomadaniyatshunoslik
- ❖ Psixolingvistika
- ❖ Neyrolingvistika
- ❖ Neyropsixolingvistika
- ❖ Pragmlingvistika
- ❖ Etnolingvistika
- ❖ Sotsiolingvistika
- ❖ Kognitiv lingvistika

- ❖ Lingvostilistika
- ❖ Narratologiya

- ❖ Metodologiya
- ❖ Metodika

<i>Asadov T.H. Etnofrazemalar lingvokulturologiyaning obykti sifatida.....</i>	<i>309</i>
<i>Asronova M.M. The importance of determining the individuality of discourse or the topic area of discourse.....</i>	<i>316</i>
<i>Axmedov Sh.I. The emergence of the term neologism and its various forms.....</i>	<i>322</i>
<i>Ахунжонова Х.А. & Бурхонова Г.Г. Особенности способов образования медицинских терминов на основе латинского языка.....</i>	<i>326</i>
<i>Bobokalonov O.O., Suvonova M.G' & Madiyorova Ch.Z. Approche cognitive de la sémantique des termes psychologiques en français.....</i>	<i>334</i>
<i>Bobokalonov R.O. Pragmatic analysis of medical terminology in French and Uzbek languages.....</i>	<i>343</i>
<i>Bobokalonov R.R. Imo-ishora tizimi va tana tili modeli.....</i>	<i>352</i>
<i>Bobokalonov R.R.& Bobokalonov P.R. Role of smiling in interpersonal relationships, smiling and laughter symptoms.....</i>	<i>360</i>
<i>Bobokalonov R.&Klimentova Z. Neuropsycholinguistic problems of semantic-functionally formed speeches.....</i>	<i>368</i>
<i>Bobokalonov R.R.& Saidova O.S. Neuropsycholinguistics: motivational competence in the prevention of stroke in charismatic individuals.....</i>	<i>375</i>
<i>Ergasheva G.I. & Mahmudova R.Z. Neyrolingvistikaning jamiyatimiz taraqqiyotidagi tutgan o'rni.....</i>	<i>380</i>
<i>Фарходова М. Психолингвистическая характеристика основных особенностей французского дискурса моды.....</i>	<i>385</i>
<i>Jabbarova M.X. & Rahimova M.F. Ayol obrazidagi paradigmatic munosabatlar.....</i>	<i>390</i>
<i>Жунусова Ж.Н. Современные двуязычные словари коммуникативной направленности в аспекте прагмалингвистики.....</i>	<i>396</i>
<i>Jo'rayeva M. & Baxtibayeva A. Reklama matnlarining fransuz tilidan o'zbek tiliga tarjimasidagi jozibadorlik.....</i>	<i>401</i>
<i>Kamolova S.J. Utilisation des noms personnels et recherché intentionale du sens éponymique.....</i>	<i>405</i>
<i>Narzoullaeva D.B. & Sharipboyeva D.B. Exploration des traductions du Coran: Étude scientifique, impact culturel et historique.....</i>	<i>410</i>
<i>Nasimova F.S. & G'aipova G.X. Fransuz gastronomik terminosferasining o'ziga xos xususiyatlari.....</i>	<i>415</i>
<i>Nasibboyeva M. Extralinguistic factors of economic vocabulary development: linguistic and cultural aspect.....</i>	<i>420</i>
<i>Rustamova F.I. & Kuchimova K.Y. Diskurs, nutq va astronomik terminlar talqini.....</i>	<i>426</i>
<i>Ro'ziyev Y.B. Nemis adabiy tilida o'zlashtirma nutq.....</i>	<i>431</i>
<i>Sobirova D.R. Functional-pragmatic characteristics and classification of advertising.....</i>	<i>435</i>
<i>Xamidova M.H. & O'ktamova G.X. Fransuz tilida vaqt tushunchasining leksik ifodalanishi.....</i>	<i>441</i>
<i>Хаятова Н.И. & Бекмуродова С.Ш. Характерные черты сленга: сленг в смс и грамматические средства выражения.....</i>	<i>445</i>
<i>Xolova Sh.D. & Mahmudova D.O. Ijobiy emotiv frazemalar: komponentlar tarkibi va tahlili.....</i>	<i>456</i>
<i>Shahabitdinova Sh.H. & Davlatova H.U. Muloqotda gender xususiyatlarining aks etishi.....</i>	<i>460</i>
3-SHO'BA. ZAMONAVIY ADABIYOTSHUNOSLIK VA LINGVOFOLKLORISTIKA TADQIQOTLARI.....	465
<i>Abdullayeva N.N & Yakubova A.O. Caractéristiques nationales des proverbes français.....</i>	<i>466</i>
<i>Абдуллаева Н.&Мухамадова Г. Французская культура: пословицы, с благополучия к искусству жизни.....</i>	<i>471</i>
<i>Абдуллаева Н.& Тешаева М. Тематические сходства узбекских и французских пословиц.....</i>	<i>476</i>

FRANSUZ TILIDA VAQT TUSHUNCHASINING LEKSIK IFODALANISHI

Xamidova Muborak Hafizovna

f.f.d. (PhD), dotsent

Fransuz filologiyasi kafedrası

Xorijiy tillar fakulteti

Buxoro davlat universiteti

✉ m.h.xamidova@buxdu.uz

 <https://orcid.org/0000-0002-7441-7111>

 <https://scholar.google.com/citations?user=pjxwUuIAAAAJ&hl>

O'ktamova Gulasal Xikmatullo qizi

Filologiya va tillarni o'qitish (fransuz)

ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Fransuz filologiyasi kafedrası

Buxoro davlat universiteti

✉ gulasaloktamova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Fransuz tilida vaqt tushunchasining atamalar va leksik iboralar bilan ifodalanishi va ularni tasniflash yoritilgan. Ushbu maqolada vaqt bilan bog'liq atamalar sinflarda tasniflab chiqildi

Kalit so'zlar: Vaqt bilan bog'liq otlar, Vaqt bilan bog'liq fe'llar Vaqt bilan bog'liq atamar, iboralar.

Résumé: Cet article porte sur l'expression de la notion de temps en français par des termes et expressions lexicales et leur classification. Dans cet article, les termes liés au temps sont classés en classes

Mots-clés: noms liés au temps, verbes liés au temps, expressions liées au temps.

Abstarct: This article covers the expression of the concept of time in French by terms and lexical expressions and their classification. In this article, time-related terms are classified into classes

Keywords: nouns related to time, verbs related to time, phrases related to time.

Kirish.

Vaqt tushunchasi inson hayotida muhim o‘rin tutadi va til bu tushunchani ifodalashda asosiy vosita hisoblanadi. Har bir madaniyat va til o‘ziga xos vaqt kategoriyalariga ega bo‘lib, ular tilshunoslikda turli usullar bilan o‘rganiladi. Fransuz tili ham bundan mustasno emas. Ushbu maqolada fransuz tilida vaqt tushunchasining leksik ifodalanishi o‘rganiladi. Maqolaning asosiy maqsadi fransuz tilidagi vaqt tushunchasini ifodalovchi leksik birliklarni tahlil qilish, ularning semantik xususiyatlarini aniqlash va ularning qo‘llanish sohalarini ko‘rsatishdir. Shu bilan birga, maqolada fransuz tilidagi vaqt tushunchasining boshqa tillar, xususan, o‘zbek tili bilan solishtirma tahlili ham amalga oshiriladi. Bu tahlil natijalari tilshunoslik sohasida vaqt tushunchasining umumiy va xususiy xususiyatlarini aniqlashga yordam beradi. Maqolaning yakunida fransuz tilida vaqt tushunchasining leksik ifodalanishi bo‘yicha xulosa va tavsiyalar beriladi.

Vaqt - bu hodisalar tartibini belgilaydigan va ularning o‘zgarishini belgilaydigan nomoddiy tushuncha hisoblanadi. Bu ko‘pincha davomiylik bilan bog‘liq va kundalik hayotimizning asosiy elementidir.

Vaqt tushunchasi qiziqarli va muhim va shu bilan birga murakkab, chunki u orqali biz bo‘lgan hamma narsani idrok qilamiz.

“Dunyodagi barcha qimmatli narsalar aql makonida ikki marta o‘qish uchun ochiqdir”, deb yozadi J.Deleuz [1].

“Vaqt, albatta, harakat bilan o‘lchanadi va harakat vaqtsiz mavjud bo‘lolmaydi. Qolaversa, harakat faqat boshqa harakat natijasida paydo bo‘lganligi sababli, biz dunyo hech qachon vaqtdan mahrum bo‘lganligini tasavvur qila olmaymiz. Shunday qilib, dunyo va vaqt, albatta, abadiydir.” [2]

Vaqt tushunchasi asosiy va universal tushuncha bo‘lib, tillar va madaniyatlarda turli xil ma’no va talqinlarga ega. Turli tillarda vaqt tushunchasining leksik ifodalari mavjud. Fransuz tilida vaqt tushunchasi keng doiradagi atamalar va iboralar bilan ifodalanishi mumkin. Quyida fransuz tilida vaqt tushunchasi bilan bog‘liq so‘zlarning ba’zi misollari:

- passé, présent, futur
- hier, aujourd’hui, demain
- matin, après-midi, soir, nuit
- semaine, mois, année, décennie
- instant, moment, durée
- rapide, lent, éternel
- chronologie, séquence, simultanéité
- ponctuel, régulier, occasionnel
- avant, après, pendant

Ushbu atamalar va iboralar fransuz tilida vaqt bilan bog‘liq bo‘lgan turli hodisalar, davrlar va tushunchalarni tasvirlash va joylashtirishda yordam beradi.

Fransuz tilidagi vaqt tushunchasi keng doiradagi atamalar va leksik iboralar

bilan ifodalanishi mumkin, chunki fransuz tilida vaqtning turli tomonlarini tasvirlash uchun keng soʻz va iboralar mavjud. Bunga bir nechta misollar keltirsak:

<i>Vaqt bilan bogʻliq otlar:</i>	<i>Vaqt bilan bogʻliq feʼllar:</i>
Le temps	Passer
L'instant	Durer
La durée	Attendre
La période	Précéder
L'époque	Suivre
Le moment	Avancer
La date	Retarder
L'heure	Progresser
Le siècle	Régresser
Le jour	Anticiper
La nuit	Planifier
Le matin, l'après-midi, le soir	Rétrograder
	Accélérer
	Ralentir
	Vieillir
	Jeûner
	Patenter
	Retourner

Ushbu atamalar va iboralar frantsuz tilida vaqtni tavsiflash, oʻlchash, joylashtirish yoki kontseptsionalash uchun turli kontekstlarda qoʻllaniladi.

Vaqt tushunchasi bilan bogʻliq boʻlgan baʼzi umumiy atamalar:

Les Moments spécifique:	Les périodes de temps:	Les moments de la journée:	Les indicateurs de durée:	Les adverbes et expressions temporels:	Les concepts de durée:	Les unités de mesure du temps:
Hier	Minute	Matin	Longtemps	Toujours	Instant	Seconde
Aujourd'hui	Heure	Midi	Peu de temps	Jamais	Durée	Minute
Demain	Jour	Après-midi	Un instant	Souvent	Éphémère	Heure
Maintenant	Semaine	Soir	Une éternité	Rarement	Éternel	Jour
Bientôt	Mois	Nuit	Quelques heures	Parfois	Passé	Semaine
Tôt	Année		Quelques jours	De temps en temps	Présent	Mois

Tard	Décennie		Quelques semaines	À l’occasion	Futur	Année
	Siècle		Quelques mois	À tout moment	Court terme	Siècle
	Millénaire		Quelques années	À chaque fois	Moyen terme	Millénaire
				À la fin		
				À partir de maintenant		
				En ce moment		
				Désormais		

Ushbu atamalar va iboralar fransuz tilida vaqtni aniq lahzalar, muddatlar, davrlar yoki boshqa vaqtinchalik jihatlar bo‘lsin, tasvirlashning keng muqobil usullarini taklif qiladi.

Xulosa

Fransuz tilida vaqt tushunchasining leksik ifodalanishi keng qamrovli va murakkab jarayon bo‘lib, u tilning turli qatlamlarini o‘z ichiga oladi. Ushbu tadqiqot davomida fransuz tilidagi vaqt tushunchasini ifodalovchi asosiy leksik birliklar aniqlanib, ularning semantik va pragmatik xususiyatlari tahlil qilindi. Shu asnda, vaqt tushunchasi fransuz tilida turli grammatik shakllar, leksik birliklar va iboralar yordamida aniq va keng qamrovli ifodalanadi.

Tadqiqot natijalari fransuz tilidagi vaqt tushunchasining murakkabligini va uning madaniy va lingvistik kontekstga bog‘liqligini ko‘rsatdi. Shuningdek, fransuz tilidagi vaqt tushunchasi o‘zbek tili bilan solishtirilganda, ularning ifodalash usullari va semantik xususiyatlarida ayrim farqlar va o‘xshashliklar mavjudligi aniqlanadi. Bu tahlillar vaqt tushunchasining universal va xususiy xususiyatlarini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Kelgusida ushbu mavzuga oid tadqiqotlarni davom ettirish va boshqa tillar bilan qiyosiy tahlillar o‘tkazish zarur. Bu esa nafaqat fransuz tilining vaqt tushunchasini chuqurroq o‘rganishga, balki umumiy tilshunoslik va lingvistik antropologiya sohalarida yangi bilimlarni ochishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Делез, Ж. Эмпиризм и субъективность [Текст] / Ж. Делез. - М.: ПЕРСЭ, 2001. - 480 с.
2. Percées et limites de la datation, Etienne Klein, Le temps des datations Dossier pour la science page 2 (Janvier / mars 2004).
3. <https://acces.enslyon.fr/acces/thematiques/limites/Temps/allee/comprendre/la-notion-de-temps>

